

Voortgangsrapportage Samenwerking tussen gemeenten

**KTO 12-05
Generale Synode april 2012**

Bij Thema 4 is de kernvraagstelling hoe bij afnemende financiële draagkracht van gemeenten moet worden omgegaan met hun zelfstandigheid.

Uitgangspunt voor beleid is bij dit thema, het vergroten van de mogelijkheden tot en vormen van samenwerking tussen plaatselijke gemeenten.

Bij de aanpak van dit thema is uitgegaan van eerder benoemde probleemstellingen, zoals:

- Afname omvang van de gemeenten, versnippering en verdwijnen van predikantsplaatsen.
- Kleine gemeenten kunnen het hoofd niet boven water houden.
- Gemeenten raken geïsoleerd; kerkelijk kader ontbreekt, geen bovenplaatselijke inbreng
- Verschraving kerkelijk leven; onbevoegd voorgaan; geen of minder erediensten

(bron: plan van aanpak 9-2009)

In het vervolg van deze rapportage vatten we deze probleemstellingen samen onder de term krimp.

Bij de uitwerking van Thema 4 is van het begin af aan gekozen voor een aanpak met draagvlak 'van onderop'.

Voor gemeenten is de zelfstandigheid en het behoud van eigen identiteit een groot goed.

Samenwerking veronderstelt een vrijwillige toenadering, die niet gebaseerd is op het tekort, maar die uitgaat van de kansen. Samenwerking biedt een perspectief waarbij gemeenten, met gebruikmaking van elkaars ervaringen en mogelijkheden aan vitaliteit kunnen winnen.

Samenwerking is hiermee niet de oplossing voor de krimp waarmee gemeenten te maken hebben. Het biedt wel een kader waarbinnen gemeenten beter met de gevolgen van de krimp kunnen omgaan. Dat geldt voor gezamenlijke activiteiten, de beschikbaarheid van kerkelijk kader en voor de inzet van predikanten.

De rapportage van thema 4 behelst de voortgang die wordt geboekt bij de samenwerking tussen gemeenten. In de rapportage van november 2011 ging de rapportage over wat de vraag naar samenwerking en de ervaring daarmee aan reacties oproept in gemeenten. Samengevat:

- Gemeenten hechten sterk aan hun zelfstandigheid.
- De mate van samenwerking hangt direct samen met de onderlinge bekendheid en het vertrouwen tussen gemeenten (en concreter: de deelnemers aan die samenwerking).
- Het karakter van de samenwerking wordt sterk gekleurd door de achtergrond van de deelnemers: vooral beleidsmatig bestuurlijk; uitvoerend en taakgericht; faciliterend.
- De samenwerking is niet gericht op het ontwikkelen van een nieuwe (regionale) identiteit maar op de voortzetting en vitaliteit van de plaatselijke gemeente.
- Samenwerking groeit als concrete ervaring met gezamenlijke activiteiten en onderlinge hulp hand in hand gaat met het ontwikkelen van een gezamenlijke visie op toekomstig gemeente-zijn.

Voorlichting heeft in 2011 een belangrijke rol gespeeld om het klimaat waarin tussen gemeenten over samenwerking wordt gesproken, te versterken. Medewerkers van de dienstenorganisatie verzorgden presentaties in klassicale vergaderingen, studiebijeenkomsten, in gesprekken met regionale en landelijke colleges en in de kerkelijke media, waaronder een katern over samenwerkingsinitiatieven in Kerkinformatie (oktober 2011).

Begin 2012 zijn gemeenteadvisers betrokken bij ruim 30 initiatieven die in zeer gevarieerde fasen van samenwerking verkeren, zowel inhoudelijk als organisatorisch.

Werken aan de groei van samenwerkingsverbanden

De aanpak van Thema 4 kenmerkt zich door een combinatie van het stimuleren van samenwerking, begeleiding van gemeenten hierbij, het leren en gebruik maken van de ervaringen uit de praktijk, en de afstemming van deze ervaringen met de beleidsorganen, zoals klassicale vergaderingen, regionale colleges.

In 2011 hebben de projectleider en gemeenteadviseurs een forse inspanning gedaan om aan de sterk toenemende vraag naar samenwerking tussen gemeenten tegemoet te komen.

De groeiende vraag hangt onmiskenbaar samen met de bewustzijnsmomenten in gemeenten die de vraag naar het eigen toekomstperspectief actueel maken.

Zo'n moment is bijvoorbeeld als bij een predikantsvacature zichtbaar wordt dat de solvabiliteit van de gemeente aanzienlijk is teruggelopen. Of wanneer door gelijktijdig vertrek het aantal vacatures in de kerkenraad dusdanig groot wordt dat de continuïteit van het kerkenraadswerk problematisch wordt.

Veel minder urgent, maar minstens zo indringend zijn echter ook de gesprekken in kerkenraden en in classicale vergaderingen waarin een geleidelijke teruggang in gemeenteactiviteiten wordt geconstateerd. Waarin 'de kleine krimp' stukje bij beetje de vitaliteit van de gemeente aantast.

Het stimuleren van duurzame samenwerking langs drie sporen

De beginfase (oriëntatie) van de samenwerking is in sterke mate bepalend voor het vervolg. Als het de deelnemers aan een samenwerkingsverband lukt om in de beginfase te investeren in de bereidheid om met elkaar aan de slag te gaan, blijken de kansen op een succesvol vervolg groter. Dit vervolg krijgt vorm door concrete activiteiten samen te organiseren, kennis en ervaring te delen.

Hierdoor groeit het draagvlak voor intensievere vormen van samenwerking; het delen van een predikantsplaats; het delen van bestuurlijke taken en gemeentevormen.

In het najaar van 2011 resulteerde overleg met de Commissie Steunverlening in een aanpak om juist de aandacht voor de oriëntatiefase van de samenwerking uit te breiden.

Gemeenten (of classicale vergaderingen, indien dáár het initiatief ligt) kunnen in aanmerking komen voor een stimuleringsbijdrage om de mogelijkheden van samenwerking grondig te verkennen.

De inhoudelijke bezinning over de ervaringen bij het thema samenwerking en de bestaande criteria voor steunverlening resulteerden in een opzet waarbij de stimulans zich richt op drie terreinen:

- de begeleiding van het proces: verkennen van concrete mogelijkheden elkaar te helpen; op deelgebieden concreet samen te werken; uitwisseling van kennis, ervaring en motivatie
- ontwikkeling van visie en beleid op langere termijn: het gezamenlijk gesprek over de inhoudelijke en financiële perspectieven van de deelnemende gemeenten. Wat is in de komende jaren nodig en daarom op kortere termijn urgent?
- de teamvorming van predikanten en kerkelijk werkers: welk appèl gaat uit van de samenwerking tussen de gemeenten voor de samenwerking en teamvorming van de voorgangers van die gemeenten. En andersom: waarin kunnen de predikanten en kerkelijk werkers het proces van samenwerking stimuleren?

Begin 2012 zullen de eerste samenwerkingsinitiatieven met de stimuleringsbijdrage van de Commissie Steunverlening aan het werk kunnen gaan.

In de uitwerking van thema 4 wordt de aanpak op de bovengenoemde terreinen als zeer belangrijk gezien voor de verdere uitwerking van samenwerking.

Het opdoen van ervaring met deze werkwijze en de analyse daarvan helpt om eind 2012 het beleid over de mogelijkheden van en grenzen aan de samenwerking tussen gemeenten effectiever te kunnen formuleren.